

In the course of forming of mathematical culture of senior pupils we singled out the following levels: initial (insufficient) – reproductive, medium (neutral) or heuristic, sufficient and high – it is the level of productive-creative activity. The passage to the new level means qualitative leap in the mastering of knowledge, abilities and skills of of mathematical culture. These levels are offered in criteria-level table of maturity of of mathematical culture, depending on its components maturity. The received results of the ascertaining experiment have been offered.

Key words: *mathematical culture, levels, indicators, criteria, the results of experiment.*

Дата надходження статті: «10» лютого 2014 р.

УДК [371.134+378.113:005.5]:005.336.2(045)

ІРИНА ДАРМАНСЬКА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Формування управлінської компетентності майбутнього керівника навчального закладу як невід'ємної складової його професіоналізму (на прикладі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії)

У статті проаналізовано зміст навчального плану підготовки магістрів сфери освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. На основі навчальних дисциплін автором виділено складові управлінської компетентності керівника закладу освіти. Визначено види компетенцій, якими обов'язково має володіти управлінець як професіонал. Більш детально проаналізовано загальнонаукову та професійно-педагогічну компетентність, які складають підсистему управлінської. На основі зазначених компетентностей проаналізовано правову компетенцію, компетенцію саморозвитку та самоосвіти, продуктивної діяльності, андрагогічну, загальногалузеву, предметно-методичну, діагностичну, навчальну та інформаційно-комунікаційну компетенції. Кожна компетенція, зазначена у статті, підкріплена наявною навчальною дисципліною, що передбачена навчальним планом підготовки магістрів зі спеціальності «Управління навчальним закладом» (спеціалізація «Керівник підприємства, установи, організації у сфері освіти та виробничого навчання»). Обговорено необхідність включення зазначених дисциплін у план підготовки майбутніх управлінців, що дасть змогу сформуванню управлінську компетентність як невід'ємну складову професіоналізму керівника навчального закладу.

Ключові слова: *підготовка, управлінець, керівник, компетентність, управлінська компетентність, компетенція.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Підготовка майбутніх спеціалістів будь-якої сфери людської життєдіяльності вимагає створення чітких напрямів становлення фахівця на основі вимог сьогодення, аналізу стану функціонування вищих навчальних закладів за тією чи іншою спеціальністю, наукового та педагогічного досвіду. Цей процес вимагає постійного обговорення, перегляду та вдосконалення змісту підготовки майбутніх управлінців. По відношенню до особи, що займає керівну посаду у сфері управління освітою (дошкільною, позашкільною, загальною середньою чи вищою), суспільство сьогодні висуває чимало вимог, пов'язаних із його професіоналізмом.

«Управління є елементарною функцією організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їх певної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію їх програм. Управління освітою є видом соціального управління, що має основну функцію – вплив на суспільство з метою його впорядкування, збереження якісної специфіки, вдосконалення та розвитку» [2, с.5].

У даному контексті важливу роль відіграє управлінська компетентність керівника навчального закладу, під якою ми розуміємо сукупність загальнокультурних, загальнонаукових, соціальних, професійно-педагогічних і інформаційно-комунікаційних компетентностей, які у свою чергу складаються із компетенцій, що характеризують менеджера як висококваліфікованого фахівця.

«Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й

поведінкові моделі особистості» [3, с.64]. Компетентністний підхід у сфері підготовки управлінця ми розглядаємо як систематизований і цілеспрямований процес, що направлений на формування у індивіда компетентностей та компетенцій, які вдосконалюються шляхом саморозвитку та передбачає створення менеджера нового типу з метою ефективного його функціонування в освітньому просторі.

Будь-який фахівець є компетентним за умови сформованості у нього компетентностей та компетенцій. Таким чином, «компетентний – який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий» [1].

Аналіз досліджень і публікацій... Питанням управління освітою приділяли увагу такі вчені, як В.Бондар, Г.Сльникова, М.Дарманський, Ю.Конаржевський, Н.Кузьміна, В.Луговий, В.Маслов, В.Пікельна, Р.Шакуров та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз управлінської компетентності майбутнього керівника навчального закладу, складові якої мають засвоїти магістри при здобутті освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Виклад основного матеріалу... Управлінська компетентність керівника навчального закладу має розгалужений характер. Це пов'язано з широким спектром питань, які розв'язує посадова особа при виконанні функціональних обов'язків.

Розглянемо загальнонаукову компетентність, яку ми розглядаємо як невід'ємну частину управлінської компетентності, що спрямована на спроможність керівника навчального закладу брати участь в організації та діяльності наукових товариств, конференцій, семінарів, вміння орієнтуватися у педагогічних і управлінсько-педагогічних новаціях, прогнозувати та впроваджувати їх у практику діяльності навчального закладу.

До цієї підсистеми ми відносимо правову компетенцію, тобто спроможність орієнтуватися у законодавчих і підзаконних нормативно-правових актах, що стосуються управлінської діяльності керівника навчального закладу та освіти в цілому, вміння аналізувати джерела права, здатність прогнозувати ті чи інші процеси, забезпечувати організацію правовідносин у педагогічному колективі на основі нормативної бази.

Питання права, законності, законслухняності та правомірної поведінки завжди були, є і будуть у полі зору не тільки високопосадовців, політиків, а й усіх осіб із громадянською позицією. Керівні посадовці сфери управління освітою не є виключенням із цього правила. Однією з умов успішного управління загальноосвітнім навчальним закладом є наявність керівництва із високим рівнем правової компетентності.

Під правовою компетенцією директора загальноосвітнього навчального закладу ми розуміємо не тільки сформовану правову позицію, культуру, свідомість, а й постійне вдосконалення процесу оволодіння правовими знаннями. Це дасть можливість керівнику здійснювати управління учасниками навчально-виховного процесу у правовому полі, не порушуючи їх Конституційних прав і свобод.

Згідно Конституції України (стаття 53, 43) [4] директор школи має створити усі умови навчання і праці у загальноосвітньому навчальному закладі, керуючись нормами не лише Конституційного, фінансового, сімейного, земельного, кримінального, міжнародного права та законодавства.

Тому при підготовці майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів у магістратурі зі спеціальності «Управління навчальним закладом» (спеціалізація «Керівник підприємства, установи, організації у сфері освіти та виробничого навчання») мають використовуватися усі методи, прийоми, підходи, які дозволять сформулювати правову свідомість гідного управлінця.

Практика функціонування закладів освіти будь-якого типу, власності та рівня акредитації показує виникнення багатьох суперечностей, які потребують правового регулювання. Тому правова компетенція дозволить керівнику загальноосвітнього навчального закладу захистити не тільки власний заклад, власну позицію, а й підтримувати педагогічний колектив, відстояти його інтереси. Діяльність директора школи пов'язана також із контролем за навчально-виховним процесом. Учні шкільного віку проходять у рамках навчального закладу своє становлення і деколи своїми діями (бездіяльністю) створюють конфліктні ситуації. Директор школи має безпомилково виходити з будь-якої ситуації, керуючись нормами законодавства.

Отже, основи правової компетенції майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу мають обов'язково висвітлюватися науковцями при вивченні слухачами магістратури навчальних дисциплін правового спрямування, що внесені до навчального плану їх підготовки.

Навчальний план підготовки магістрів – управлінців сфери освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії передбачає засвоєння слухачами дисциплін «Право інтелектуальної власності» (метою курсу є формування знань про інтелектуальну діяльність та її місце в соціально-економічному розвитку суспільства, особливості літературної і науково-технічної діяльності, становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної власності; навчити слухачів

оцінювати права і обов'язки суб'єктів інтелектуальної власності, особисті немайнові права інтелектуальної власності), «Особливості застосування норм галузей права у сфері освіти» (метою курсу є формування у слухачів магістратури уявлень про порядок укладення трудового договору з педагогічними працівниками, про правове регулювання робочого часу та відпочинку педагогічних працівників, про правове регулювання оплати праці і заохочення педагогічних працівників, про правове регулювання охорони праці в установах системи освіти, порядок розгляду індивідуальних та колективних трудових спорів, положення про правила внутрішнього трудового розпорядку в установах системи освіти, колективний договір та його укладання, і нарешті – положення про правове регулювання пенсійного забезпечення своєї праці) та «Нормативно-правове забезпечення сфери освіти» (метою курсу є доведення до слухачів магістратури змісту законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів сфери, їх аналіз та доведення позитивних і негативних сторін змісту норм права), засвоєння норм яких дозволить керівнику загальноосвітнього навчального закладу орієнтуватися у правовому полі, що є основою та підґрунтям функціонування будь-якого закладу освіти.

Компетенція саморозвитку та самоосвіти складає системоутворюючий компонент управлінської компетентності, спрямований на здатність керівника навчального закладу постійно удосконалювати свій професіоналізм і управлінські функції.

Зазначена компетенція має реалізовуватися при вивченні будь-якої навчальної дисципліни плану підготовки магістра. З розвитком держави, суспільства в цілому та освітньої галузі відбувається удосконалення напрямів, підходів, методів, систем функціонування сфери освіти. Кожен слухач магістратури зобов'язаний здійснювати саморозвиток і самоосвіту з метою удосконалення своїх знань і майбутнього професійного рівня. У свою чергу, науково-педагогічні працівники при викладанні дисциплін мають вимагати здійснення цього процесу від слухачів, що дасть можливість у майбутньому управлінцю вміти аналізувати, усвідомлювати та правильно реагувати на ті чи інші професійні моменти.

Компетенцію продуктивної діяльності ми розглядаємо як прагнення керівника навчального закладу до пошуку шляхів щодо оптимізації навчального процесу, навчально-наукової взаємодії з педагогічним колективом і забезпечення більш ефективного функціонування закладу освіти.

Зазначена компетенція може реалізуватися при вивченні таких навчальних дисциплін, як «Вища освіта і Болонський процес» (метою курсу є ознайомлення слухачів магістратури з основними завданнями, принципами та документами, прийнятими в рамках Болонського процесу, оволодіння методами та засобами їх запровадження у вищу освіту України), «Керівник навчального закладу», «Інформаційне забезпечення управління в галузі освіти» (метою курсу є підготовка майбутніх менеджерів до створення та користування системами інформаційного забезпечення в управлінні закладом освіти, формування їх інформаційної культури), «Інноваційні системи управління навчальним закладом» (метою курсу є засвоєння новітніх технологій, підходів до управління, що дасть змогу підвищити рівень управлінської діяльності).

Андрагогічну компетенцію ми розглядаємо як здатність створювати керівником навчального закладу умови для навчання та розвитку педагогічних кадрів шляхом залучення їх до наукової, педагогічної і творчої діяльності з метою підвищення рівня їх кваліфікації.

Зазначена компетенція може реалізуватися при вивченні наступних дисциплін: «Основи педагогічного менеджменту та технології прийняття управлінських рішень» (метою курсу є формування у майбутніх керівників сучасної системи поглядів і спеціальних знань у галузі організації управління і менеджменту персоналу в умовах ринкової економіки для забезпечення ефективної діяльності освітнього закладу), «Педагогічна майстерність керівника навчального закладу» (метою курсу є висвітлення основних ідей професійного зростання керівника навчального закладу шляхом залучення до наукової, творчої, педагогічної, методичної й організаційної діяльності).

Наступна підсистема утворює професійно-педагогічну компетентність, яку ми розглядаємо як спроможність керівника навчального закладу вільно орієнтуватися у сфері управлінської та педагогічної діяльності, що є основоположним фактором і критерієм успішного виконання посадових обов'язків.

До цієї підсистеми ми відносимо загальногалузеву компетенцію, тобто здатність керівника навчального закладу вільно орієнтуватися у структурі навчально-виховного процесу загальноосвітнього закладу.

Визначена нами компетенція може реалізуватися при вивченні слухачами магістратури наступних дисциплін: «Аудит установ бюджетної галузі» (метою курсу є формування уявлень про основні риси і закономірності перехідної економіки та її особливості в Україні, трудові відносини і порядок нарахування заробітної плати в галузі освіти, аудит навчальних установ), «Охорона праці в галузі освіти» (метою курсу є оволодіння системою знань з основ охорони праці та вироблення умінь

і навичок у сфері управління охороною праці в навчальному закладі, реалізація яких сприятиме поліпшенню умов праці, запобіганню травматизму), «Основи господарської діяльності» (метою курсу є ознайомлення слухачів магістратури із нормативними правилами функціонування навчального закладу з позиції господарюючого суб'єкта, тобто правилами користування приміщеннями, навколишньою ділянкою, сплати платежів, укладення договорів), «Нормативно-правове забезпечення управлінської діяльності у сфері освіти» (метою курсу є ознайомлення слухачів із базовими Конституційними та законодавчими нормами щодо функціонування навчального закладу), «Філософія освіти» (метою курсу є формування самостійного, творчого мислення через засвоєння теоретичних та методологічних засад сучасної освіти; переорієнтація мислення на засвоєння і застосування методу філософської рефлексії в освіті, поєднання фундаментальної професійної підготовки слухачів із сучасними філософсько-світоглядними уявленнями про зміст, засоби і форми виховного процесу, роль його суб'єктів), «Управління фінансово-економічною діяльністю навчального закладу» (метою курсу є формування у слухачів магістратури теоретичних та практичних уявлень про фінансово-економічну діяльність загальноосвітнього навчального закладу, цілісного уявлення про організацію фінансово-господарської діяльності в навчальному закладі, розкриття специфіки ведення фінансово-економічної діяльності в навчальному закладі).

Предметно-методичну компетенцію ми розглядаємо як спроможність керівника навчального закладу вносити зауваження та пропозиції щодо удосконалення навчальних і методичних компетентностей учителів закладу освіти при викладанні конкретного предмета та здатність керівника навчального закладу вільно орієнтуватися у змісті навчального матеріалу конкретного предмета, що вивчається учнями загальноосвітнього навчального закладу для реалізації контрольних функцій.

Зазначений вид компетенції реалізовується при вивченні наступних навчальних дисциплін підготовки магістрів: «Методична робота в навчальному закладі» (метою курсу є забезпечити слухачів знаннями та вміннями щодо управління методичною роботою в закладах освіти; сформувати розуміння сутності методичної роботи як спеціально організованої, систематичної, колективної та індивідуальної діяльності педагогічних працівників, спрямованої на удосконалення їх кваліфікації та професійної майстерності), «Інтегрований курс ОВКВ» (метою курсу є оволодіння слухачами магістратури основними методиками та змістом викладання навчальних дисциплін, передбачених шкільною програмою, що дозволить більш ефективно виконувати функцію контролю за навчальним процесом).

Діагностичну компетенцію ми розуміємо як здатність керівника навчального закладу здійснювати аналіз досягнень як педагогічного колективу, так і учнів загальноосвітнього навчального закладу. Дана компетенція реалізовується через навчальні дисципліни «Внутрішньошкільний контроль» (метою курсу є забезпечення слухачів магістратури знаннями теоретичних основ та технології контролюючої функції керівника закладу освіти), «Технологія експертизи стану управління навчальним закладом» (метою курсу є підготовка магістрів до здійснення управління навчальним закладом, його стабільним функціонуванням і розвитком на основі експертних оцінок діяльності структурних підрозділів та освітньо-виховного комплексу в цілому).

Дидактичну компетенцію ми розуміємо як спроможність здійснювати наукове обґрунтування змісту освіти з виявленням закономірностей, що існують в навчальному процесі через визначення його методів і організаційних форм. Дидактична компетенція може реалізуватися через такі навчальні дисципліни, як «Управління статутною діяльністю» (метою курсу є обґрунтування внутрішніх документів навчального закладу, що є основою для учасників навчально-виховного процесу, особливостей їх прийняття, зміни та скасування).

Інформаційно-комунікаційну компетенцію ми розуміємо як здатність керівника навчального закладу орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати джерела інформації, опрацьовувати й систематизувати з метою вжиття заходів щодо покращання навчально-виховного процесу школи. Її засвоєння відбувається через наступні навчальні дисципліни: «Інформаційне забезпечення управління в галузі освіти» (метою курсу є дослідження сучасного інформаційного поля сфери освіти, що дасть можливість створити навчальний заклад відповідно до визначених вимог), «Управління інформаційними зв'язками у навчальному закладі» (метою курсу є оволодіння слухачами магістратури сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, що дадуть можливість полегшити плинність навчального процесу та здійснення контрольних функцій).

Висновки... Проаналізувавши зміст управлінської компетентності керівника навчального закладу ми визначили, що її складові підсистеми обов'язково мають бути відображеними у навчальному плані підготовки магістрів зі спеціальності «Управління навчальним закладом». Це дасть змогу озброїти слухачів магістратури відповідними знаннями, уміннями та навичками і, як

наслідок, сформувати управлінця-початківця, здатного здійснювати управління навчальним закладом на професійній основі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Дарманський М. М. Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні : [моногр.] / М. М. Дарманський. – Хмельницький : Поділля, 1997. – 384 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Зі змінами.
5. Навчальний план підготовки магістрів зі спеціальності «Управління навчальним закладом» Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії : затверджений 28 серпня 2013 року. – Хмельницький : ХГПА, 2013. – 3 с.

Spysok vykorystanykh dzherel i literatury

1. Velykyi tлумачnyi slovnyk sучasnoi ukrainskoi movy / [uklad. i golov. red. V. T. Busel]. Kyiv : Irpin, VTF «Perun», 2005, 1728 p.
2. Darmanskyi M. M. Sotsialno-pedahohichni osnovy upravlinnia osvitoiu v rehioni. Khmelnytskyi, Podillia, 1997, 384 p.
3. Kompetentnisnui pidkhid u suchasni osviti : svitovui dosvid ta perspektyvy : Biblioteka z osvithnoi polituku / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv, «K.I.S.», 2004, 112 p.
4. Konstytutsiia Ukrainy : [pruinia na piatii sesii Verkhovnoi Rady 28 cherv. 1996 r.], *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1996, Volume 30, Stattia 141.
5. Navchalnyi plan pidhotovky mahistriv zi spetsialnosti «Upravlinnia navchalnym zakladom» Khmelnytskoi humanitarno-pedahohichnoi akademii : zatverdzhenyi 28 serpnia 2013 roku, 3 p.

Аннотация

Ирина Дарманская

Формирование управленческой компетентности будущего руководителя учебного заведения как неотъемлемой составляющей его профессионализма (на примере Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии)

В статье проанализировано содержание учебного плана подготовки магистров сферы образования Хмельницкой гуманитарно-педагогической академии. На основе учебных дисциплин автором выделены составляющие управленческой компетентности руководителя образовательного учреждения. Определены виды компетенций, которыми обязательно должен обладать управленец как профессионал. Более подробно проанализированы общенаучная и профессионально-педагогическая компетентности, которые составляют подсистему управленческой. На основе указанных компетентностей проанализировано правовую компетенцию, компетенцию саморазвития и самообразования, продуктивной деятельности, андрагогическую, общепрофессиональную, предметно-методическую, диагностическую, учебную и информационно-коммуникационную компетенции. Каждая компетенция, указанная в статье, подкреплена учебной дисциплиной, предусмотренной учебным планом подготовки магистров по специальности «Управление учебным заведением» (специализация «Руководитель предприятия, учреждения, организации в сфере образования и производственного обучения»). Обсуждалась необходимость включения указанных дисциплин в план подготовки будущих управленцев, что позволит сформировать управленческую компетентность как неотъемлемую составляющую профессионализма руководителя учебного заведения.

Ключевые слова: *подготовка, управленец, руководитель, компетентность, управленческая компетентность, компетенция.*

Summary

Iryna Darmanska

Forming Managerial Competence of the Future Manager of Educational Establishment as an Integral Component of His or Her Professionalism (by the Example of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

The content of the curriculum of preparation of masters in the educational sphere of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy has been analyzed in the article. On the basis of educational disciplines the author singled out components of managerial competence of the manager of educational establishment. The kinds of competences, which the manager should by all means possess, as a professional, have been determined. General scientific and professional-pedagogical competence, which make managerial subsystem, have been analyzed more detailed. On the basis of the mentioned competences the law competence, the competence of self-development, and self-education, competence of productive activity, andragogic, general sectoral, subject-methodological, diagnostic, educational and information-communicative competences have been analyzed. Each competence, mentioned in the article, is supported by the educational discipline, provided by the curriculum of preparation of masters on speciality "Management of Educational Establishment" (specialization "Manager of Institution, Establishment, Organization in the Sphere of Education and Industrial Training"). The necessity of inclusions of the mentioned disciplines into the plan of the future managers' preparation, which will allow forming of managerial competence as an integral component of professionalism of the manager of educational establishment, has been reviewed.

Key Words: *preparation, manager, administrator, competence, managerial competence, competence.*

Дата надходження статті: «12» лютого 2014 р.